

Karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsus

Sissejuhatus

Karistusseadustik (KarS) jõustus 01.09.2002. 22 aasta jooksul on KarS-i korduvalt muudetud. Viimane suurem ülevaatus tehti 2015. a. jõustunud nn KarS revisjoni eelnõuga ehk karistusseadustiku muutmise ja sellega seondult teiste seaduste muutmise seadusega¹. Revisjoni käigus vaadati läbi karistusõiguse kaks valdkonda, nimelt kuriteo- ja väärteoõigus ning väärteoõiguse piiritlemine haldusõigusest, täpsemalt haldussunnist.

Käesolevas väljatöötamiskavatsuses (edaspidi VTK) on tähelepanu alla võetud mõned probleemid vägivallakuritegude valdkonnast. 2023. a moodustasid vägivallakuriteod ühe neljandiku registreeritud kuritegude koguarvust (27465)². Valdava osa vägivallakuritegudest moodustasid kehalise väärkohtlemise (KarS § 121) juhtumid, mida registreeriti 5453. Ähvardamisi (KarS § 120) registreeriti 572³.

Vägivallakuritegude eest määratavate karistuste ja riigi sekkumisvajaduse ülevaatamine ning võimalike muudatuste tegemine on seotud praktikas tõusetunud probleemidega, sh Riigikohtu lahenditega ning Eesti suhtes rahvusvaheliste hindamiste käigus tehtud märkustega. VTK eesmärk on koguda tagasisidet ettepanekutele, mis suurendavad ühiskonna kui terviku ja iseäranis suuremat kaitset vajavate liikmete turvatunnet riigi paremini korraldatud tegevusega vägivallakuritegude ärahoidmisel ning sellega seondult ka õiglasemate karistusmäärade kehtestamisel.

Vägivallaennetuse teema on tähtsal kohal ka mitmes strateegiadokumendis. Justiits- ja Digiministeeriumi poolt koordineeritavas vägivallaennetuse kokkuleppes⁴ on olulisena välja toodud muuhulgas eakate vastane vägivald, perevägivald, vaimne vägivald ja kübervägivald. Vägivallaennetuse kokkulepe omakorda põhineb riigi pikaajalisel strateegial „Eesti 2035“⁵ ja „Kriminaalpoliitika põhialustel aastani 2030“⁶. „Eesti 2035“ kohaselt on ühe strateegilise sihi – rahva kestlikkuse, tervise ja sotsiaalkaitse – saavutamiseks vaja toetada vaimset tervist ning vähendada vaimset ja füüsilist vägivalda. Selleks on vaja arendada varajase märkamise süsteemi, suurendada pere ja kogukonna rolli vägivallale reageerimisel, laiendada ennetus- ja sotsiaalprogramme ning arendada vägivallaohvrite võrgustikupõhist abistamist ja meetmeid, mis aitavad tõkestada vägivalda korduvust.

Eraldi teemana on VTK-s tõstatatud loomaomanikele lisakaristusena rakendatava loomapidamiskeelu aluste laiendamine. Kaaskodanike suhtes ükskõikne käitumine seoses loomadega on kahjuks ühiskonnas süvenemas ning põhjustamas ilmselget rahulolematust. Nii algatas nt Lagedi aleviku kogukond 22.10.2024. a veebikeskkonnas petitsiooni⁷, seoses Tiibeti

¹ <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad/>

² <https://www.just.ee/kuritegevus2023/>

³ <https://www.just.ee/kuritegevus2023/vagivallakuriteod/>

⁴ <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/vagivallaennetuse-kokkulepe>

⁵ <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>

⁶ <https://www.riigiteataja.ee/akt/313112020006>

⁷ <https://petitsioon.ee/lagedi-koerad-arik>

mastifite korduvate rünnakutega, mis on põhjustanud tõsiseid vigastusi ja hirmu kogukonnas. Koerte omanik ei võta petitsiooni koostajate sõnul vastutust koerte käitumise eest, ning tema käitumine ohustab aleviku elanike elu ja heaolu. Kollektiivne palvekiri on kogunud 2729 allkirja. Petitsiooni adressaate kutsutakse üles kiiresti ja tõhusalt sekkuma, et tagada kogukonna turvalisus. Soovitakse, et loomade omanikult võetaks ära koerapidamisõigus ning kehtestataks rangemad regulatsioonid loomapidamise osas, et vältida sarnaste juhtumite kordumist.

VTK-le laekuv tagasiside⁸ peaks andma selguse, kas tegelikult on tegemist seadusemuudatust nõudvate küsimustega ning kui seadust tuleb muuta, siis milline oleks parim lahendus.

Eelkõige on VTK-ga kavandatavate muudatuste eesmärk suurendada turvalisust ühiskonnas, võimaldades kohalikul omavalitsusel, politseil, prokuratuuril ning kohtul eesmärgipärasemalt tegutseda ja reageerida adekvaatselt ühiskonnas probleeme tekitavatele olukordadele.

Ülevaade VTK-s käsitletavatest probleemidest

Probleem 1

KarS § 120 (ähvardamine)⁹ näeb ette karistuse tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist.

Kehtiv seaduse sõnastus ei näe aga ette vastutust selle eest, kui teist isikut ähvardatakse kehalise väärkohtlemisega (st mitte konkreetselt kehavigastuste tekitamisega) või ebaseadusliku vabaduse võtmisega. Sellesisulised ähvardused ei pruugi oma intensiivsusest jääda oluliselt alla nt praegu karistatavale tegevusele, milleks on vara hävitamisega ähvardamine.

Probleem 2

KarS § 121 (kehaline väärkohtlemine)¹⁰ lõike 1 kohaselt saab teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest karistada süüdlast kas rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega.

Samas võib § 121 lõike 1 järgi kvalifitseeritav tegu olla sedavõrd julm, et vääriks karmimat karistust. Sestap tuleb kaaluda võimalust KarS § 121 ümber struktureerida selliselt, et ka praegu lõike 1 järgi kvalifitseeritava teo eest oleks võimalik mõista kuni kolm aastat vangistust.

Lisaks eeltoodule on KarS §-ga 121 tõusetunud veel kaks küsimust. Esimene neist seondub lõikes 1 sisalduva väljendiga „inimese tervise kahjustamine“, mida Eesti õiguses on siiani tõlgendatud, et tervis võib olla nii vaimne tervis kui füüsiline tervis ja neid mõlemaid saab kahjustada. Teiseks on Riigikohtu mitme hiljutise lahendiga¹¹ seatud kahtluse alla KarS § 121 lõike 2 punkti 2 senine praktika lähi- ja sõltuvussuhte käsitlemisel.

⁸ konkreetsemad küsimused leiab VTK lõpus olevast osast *Edasine väljatöötamine*.

⁹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104072024025>

¹⁰ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104072024025>

¹¹ <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=1-21-4285/79> Vaata 6.12.2023.a kohtuasja nr1-21-4285 punkte 21 jj ning neis viidatud varasemaid Riigikohtu lahendeid.

Probleem 3

KarS § 124 (abita jätmine)¹² ei näe ette vastutust abitus seisundis isiku (nt liikumisprobleemiga vmt sõltuv isik) abita jätmise eest, kui see iseenesest ohvri elule ohtu ei kujuta. Tuleb kaaluda, kas karistusõiguslik reaktsioon sellisele väärkohtlemisele oleks siiski vajalik ning juhul kui on, siis milline on kohane karistus sedalaadi tegude eest.

Lisaks vajab kaalumist, et juhul kui selline karistusõiguslik reaktsioon on vajalik, kas uus loodav säte peaks sisaldama ka alaealiste või laiemalt hooldusaluste või abitus seisundis isikute korduvat või süstemaatilist väärkohtlemist. Või peaks selleks täiendama hoopiski KarS § 121 (kehaline väärkohtlemine) lõiget 2 selliselt, et eraldi punktina oleks välja toodud alaealiste, või laiemalt hooldusaluste või abitus seisundis olevate isikute korduv või süstemaatiline väärkohtlemine.

Probleem 4

KarS § 52² kohaselt võib kohus looma suhtes lubamatu teo toimepanemise eest kohaldada lisakaristusena mis tahes looma või teatud loomaliiki kuuluva looma pidamise keeldu sõltuvalt süüteo liigist kuni viieks aastaks¹³.

Seaduses puudub lisakaristuse kohaldamise võimalus loomapidamisnõudeid rikkunud loomaomanikele nendel juhtudel, kui õigusvastane käitumine seoses loomapidamisega on kaasa toonud ohu teisele inimesele, põhjustanud tervisekahjustuse või surma.

Probleem 1. Ohvrite parema kaitse vajadus ähvardamise korral

1.1. Lahendatava probleemi kirjeldus, selle põhjused ja muudatuse oodatav tulemus

Ähvardamine on kriminaalkorras karistatav tegu KarS § 120 kohaselt. Säte näeb ette vastutuse tapmisega, tervisekahjustuse tekitamisega või olulises ulatuses vara rikkumise või hävitamisega ähvardamise eest, kui on olnud alust karta ähvarduse täideviimist.

Seega juhul, kui üks inimene ähvardab teisele isikule tekitada kehavigastuse, ähvardatav tunneb, et ta tõepoolest võib ka viga saada ning samamoodi mõistaks ähvardust ka mõistlik objektiivne kõrvalseisja, on tegevus karistatav. Küsitavaks muutub aga olukord siis, kui ähvardatakse mitte konkreetselt vigastamisega, vaid lubatakse lihtsalt „peksa anda“ või „haiget teha“. Sellises olukorras võib kannatanul küll olla hirm oma elu, tervise ja heaolu pärast ning see hirm võib ka olla mitte vähem intensiivne ja paralüseeriv kui konkreetse ähvarduse tagajärjel oleks tekkinud, kuid kui ei kannatanu ega ka objektiivne kõrvalseisja ei mõistaks ähvardust vigastuste tekitamisega ähvardamisena, võib vaimne vägivald kannatanu suhtes siiski karistamata jääda.¹⁴ Puudub põhjus, miks sellised iseenesest tõsiseltvõetavad ähvardused peaksid karistusõigusliku reaktsioonita jääma pelgalt seetõttu, et ähvardaja selgelt välja ei ütle, mida ta konkreetselt teha kavatseb ja kuidas sellega kannatanu tervist kahjustab. Kannatanu vaimsele tervisele mõjuvad sellised tõsiseltvõetavad ähvardused ühtviisi laastavalt. Muudatuse tulemusel suureneks kodanike turvatunne ja kurjategijad ei pääseks karistusest pelgalt seetõttu,

¹² <https://www.riigiteataja.ee/akt/104072024025>

¹³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/104072024025>

¹⁴ <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?fid=368391604>

et nad konkreetseid kehavigastusi ähvardustes ei maini. Aastatel 2023 ja 2024 registreeriti kokku 247 isikut, kes nii ähvardasid vägivallaga kui panid ka vägivallateo toime. Ähvardamise koosseisu laiendamine võib aidata ennetada juhtumite eskaleerumist kehaliseks väärkohtlemiseks.

KarS §-s 120 sätestatud teo eest on võimalik karistada maksimaalselt üheaastase vangistusega. Kui ohvrit ähvardatakse korduvalt, võib olla tegemist väga tõsise vaimse vägivallaga. Sellisel juhul võiks karistumäära diferentseerimine olla suurem ehk tuleks kaaluda sanktsiooni ülemmäära tõstmist kolmele aastale.

Eesmärk on tagada ühiskonnas suurem turvatunne ja kõigi kannatanute võrdne kohtlemine. See tähendab, et sisult sama tegu- ähvardamine peab olema karistatav nii sel juhul, kui teo toimepanija on ähvarduse selgelt sõnastanud, kui ka juhul kui tegemist on üldisema ähvardusega.

Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

Senise regulatsiooni parem rakendamine

Kuna otsesõnu ei ole kehalise väärkohtlemisega ähvardamine kriminaalkorras karistatav, siis senise regulatsiooni paremast rakendamisest ei piisa.

Täiendkoolitused ja Sisekaitseakadeemia õppekavade täiendamine ähvardamise teemal

Menetlejate täiendav koolitamine ei lahenda kehtivast regulatsioonist tulenevaid takistusi isikute vastutusele võtmisel. Karistusnormi puudumist ei saa koolitamisega asendada.

Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

Kavas on muuta KarS § 120 lõiget 1 ning täiendada loetelu kehalise väärkohtlemisega.

Regulatiivsete võimaluste põhiseadusega ja Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

Kavandatavad muudatused puudutavad eelkõige PS-i § 18, mis sätestab, et kedagi ei tohi piinata, julmalt või väarikust alandavalt kohelda ega karistada.

1.2. Kavandavate muudatuste mõju ja järeldus mõju olulisuse kohta

1.2.1. Sotsiaalne mõju

Sihtrühm I: isikud, keda ähvardatakse kehalise väärkohtlemisega

Kavandataval muudatusel on oluline positiivne mõju, kuna muudatuse tulemusel kaitstakse kodanikke senisest paremini vaimse vägivalla eest.

Sihtrühm II isikud, kes panevad ähvardamise toime

Ebasoovitav mõju võib kaasneda nende võimalikust kergemast süüstamisest ja seetõttu senisest suurema hulga inimeste süüdistamise ja ka võimaliku süüdimõistmise sellistes tegudes. Samas saab muudatus positiivsena toimida võimalikele vägivallatsejatele, hoides neid karistuse ähvardusel õiguspäraselt käitumas ja seeläbi võiks muudatus vähendada selliste kuritegude arvu.

Mõju siseturvalisusele

Sihtrühm: kogu Eesti elanikkond

Sihtrühmale tervikuna on kavandataval muudatusel kaudne positiivne mõju. Samas positiivne otsene mõju on kavandataval muudatusel inimestele, keda ähvardatakse, kuna võimaldab ähvardajad vastutusele võtta ja seeläbi suurendab otseselt kannatanute turvalisust. Sihtrühmale tervikuna ei saa mõju siiski suureks pidada.

1.2.2. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Sihtrühm: korrakaitseorganid, kellel on kokkupuude ähvardamise koosseisuga

Peamine sihtrühm on PPA. Kuni 1. augustini 2024. a kehtinud¹⁵ Siseministri 27.06.2014. a määruse nr 28 „Politsei- ja Piirivalveameti teenistukohtade koosseis“ kohaselt oli PPA teenistukohtade piirarvuks 5570, mille hulgas 4283 politseiametniku ametikohta. Siiski on reaalselt täidetud ametikohti sellest vähem. Riigikontrolli 2020. aasta andmete kohaselt töötas PPA-s täistööajale taandatult 3875 politseiametnikku¹⁶. Muudatused mõjutavad politseiametnike (täpsemalt patrullpolitseinike (637), uurijate (250) ning piirkonnapolitseinike (250)) töökorraldust. Ähvardamise kriminaalasjade menetlemine muutub mõneti lihtsamaks, kuivõrd senisega võrreldes on konkreetse ähvarduse sõnastuse väljaselgitamine vähem oluline. Sõnastus on aga igal juhul tähtis, et kindlaks teha, kas üldse on tegemist karistatava teoga.

Probleem 2. Riigi tõhusam reageerimine kehalise, vaimse või perevägivalla juhtumitele

2.1. Lahendatava probleemi kirjeldus, selle põhjused ja oodatav eesmärk

KarS § 121 lõike 1 kohaselt on teise inimese tervise kahjustamine, samuti valu tekitav kehaline väärkohtlemine karistatav rahalise karistuse või kuni üheaastase vangistusega. Lõige 2 näeb kuni viieaastase vangistuse ette juhul, kui on tekitatud tervisekahjustus, mis kestab vähemalt neli nädalat. Praktikas on aga juhitud tähelepanu sellele, et § 121 lõike 1 sanktsioonimäära piir on liiga kitsas. Ka väga intensiivse kehalise väärkohtlemise korral saab mõnel juhul rakendada üksnes lõike 1 karistusmäära, kuna pikemaajalist tervisekahjustust ei tekkinud. Põhjus, miks sellist tervisekahjustust ei järgnenud, on mõnel puhul üksnes juhus (nt oli kurjategija füüsiliselt liiga nõrk, liiga purjus või kannatanul lihtsalt oli õnne, et hoolimata tõsisest peksmisest olid tagajärjeks vaid hematoomid).

KarS § 121 kehtiv sõnastus tekkis 2015. aasta KarS revisjoni käigus. Enne seda oli KarS § 121 ühelõikeline ja karistuse ülemmääraks oli kolm aastat, seejuures nii selliste kergete tegude eest, mis külgnevad moraalinormidega (tutistamine, näpistamine, kõrvakiil), kui ka mitu kuud kestva tervisekahjustuse toonud peksmise eest. Ehkki seletuskirjas on lõikes 2 toodud tunnust „korduvalt“ sisustatud ka läbi korduva löömise, st igasugune peksmine pidanuks alati olema lõike 2 järgi kvalifitseeritav, on kohtupraktikas tänaseks omaks võetud seisukoht, et „korduvus“ võib küll olla nii faktiline kui juriidiline retsidiiv, ent lähtub siiski teoühtsuse põhimõttest, st

¹⁵ <https://www.riigiteataja.ee/akt/109072024001>

¹⁶ https://www.riigikontroll.ee/Portals/0/Upload/RVKS2020/RVKS_06.11.2020_TRYKKI_LOPP.pdf (lk 27)

õiguslikult sama tegu, isegi kui see kujutab endast mitut samast tahtest kantud kehaliigutust, korduvuse koosseisutunnust ei täida. Nii ongi ühe teo puhul teosüü loetud kvalifitseeriva koosseisu vääriliseks üksnes siis, kui kannatanu oli toimepanijaga lähi- või sõltuvussuhtes, muudel juhtudel aga sõltub karistus peaaegselt üksnes tagajärjest, mitte teost.

KarS § 121 lõike 1 järgi kvalifitseeritud registreeritud kuritegude arv on viimastel aastatel märgatavalt tõusnud (2020. a registreeriti 20681 tegu; 2021. a 21148; 2022. a 21233; 2023. a 23195)¹⁷, mistõttu on vajalik sellele kuriteoliigile ja võimalikule karistuspraktika muutmise vajadusele tähelepanu pöörata.

Kui § 121 lõike 1 sanktsioonimäära tõsta kuni kolmeaastase vangistuseni, on võimalik karistusi rohkem diferentseerida, seda nii teosüüd arvestades kui ka eristada kehalist väärkohtlemist, mille tagajärjed möödusid paari päevaga, sellisest löömisest, mille tulemusena kahjustused kestsid nt kolm nädalat.

Eesmärk on kehalise väärkohtlemise eest mõistetavate karistuste suurema diferentseerimise võimalus, lähtudes toime pandud teost ja arvestades saabunud tagajärge. Seeläbi soovitakse tagada kannatanute ja kurjategijate senisest õiglasem kohtlemine. Karistuste suurem diferentseerimine ja individualiseerimine loob omakorda paremad eeldused korduvkuritegevuse ennetamiseks, vähendamiseks ja seeläbi turvalisema ühiskonna tekkeks.

Vaatamata sellele, et Eesti õigust on siiani tõlgendatud, et tervis võib olla nii vaimne tervis kui füüsiline tervis, tuleb praktikas väga harva ette, et kedagi süüdistatakse teise inimese vaimse tervise kahjustamises. Peamiselt tõusetub see lähisuhtevägivalla ehk perevägivalla¹⁸ korral ja vaimse tervise kahjustamisest räägitakse sel juhul, kui rünnatud on ka füüsilist tervist. Seda, et Eesti karistusõigus ei näe otsesõnu ette karistamist vaimse tervise kahjustamise eest, on Eestile ette heitnud mitmed rahvusvahelised organisatsioonid ja hindajad¹⁹.

Eesmärk on selgemalt kaitsta kannatanute vaimset tervist ja seda mitte ainult koos füüsilise tervise kahjustamise ärahoidmisega, vaid tuues vaimse tervise rohkem nähtavale, et oleks võimalik vajaduse korral ka ainult vaimse tervise kahjustamist kurjategijale süüks panna. Samuti on oluline tagada parem kooskõla rahvusvaheliste konventsioonidega, millega Eesti on ühinenud ja mille rakendamise hindamise käigus on meile ette heidetud muuhulgas, et vaimse tervise kahjustamine ei ole otsesõnu karistatav. Laiem eesmärk on parandada seeläbi ühiskonna turvatunnet.

2011. aastal võttis Euroopa Nõukogu vastu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsiooni (edaspidi Istanbuli konventsioon), mille eesmärk on kaitsta naisi vägivalla kõigi vormide eest, ennetada naistevastast vägivalda ja

¹⁷ Andmed pärinevad Justiitssüsteemi andme ja analüüsikeskkonnast JAAK, mis on ametialaseks kasutamiseks.

¹⁸ Käesolevas väljatöötamiskavatsuses on mõisteid lähisuhtevägivald ja perevägivald kasutatud sünonüümideks ning see tähistab igasuguseid füüsilise, seksuaalse, psüühilise ja majandusliku vägivalla akte, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallaakti toimepanija elab või on elanud ohvriga samas elukohas (Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon <https://www.riigiteataja.ee/akt/226092017002>)

¹⁹ Vaata näiteks Euroopa Nõukogu raportit 2022.a, mille eestikeelne tõlge on leitav siit: <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/perevagivald>

perevägivalda. Eesti allkirjastas konventsiooni 2014. aastal ning 2015. a KarS revisjoni käigus lisati KarS § 121 lõikesse 2 kvalifitseeriva koosseisutunnusena lähi- ja sõltuvussuhe.

2015. aastal moodustas perevägivald ligikaudu kolmandiku kõikidest vägivallakuritegudest Eestis. 1 KarS erisätte eesmärk oli seega karmistada reageerimist perevägivallajuhtumite korral ning viia seadused kooskõlla konventsiooniga. Lähi- või sõltuvussuhte ettenägemine eraldi tunnuseks eraldi punktis lõi ka võimaluse perevägivallajuhtumite kohta eraldi statistikat pidada.

Istanbuli konventsiooni artikkel 3 punkt b ja artikkel 46 punkt a ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1385, 14. mai 2024, mis käsitleb naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist²² (edaspidi naistevastase vägivalla vastane direktiiv) artikkel 2 punkt b ja artikkel 11 punktid k ja l ütlevad, et perevägivald on „igasugused füüsilise, seksuaalse, psüühilise ja majandusliku vägivalla aktid, mis leiavad aset perekonnas või koduseinte vahel või endiste või praeguste abikaasade või partnerite vahel, sõltumata sellest, kas vägivallaakti toimepanija elab või on elanud ohvriga samas elukohas”.

Kuigi 2015. a KarS muudatuse eesmärk oli karmistada reageerimist perevägivallajuhtumite osas laiemalt, siis seletuskirjas on muudatuse sisu kirjeldatud poolikult ja jäetud perevägivald defineerimata. Eelnõu seletuskirjas on toodud ainult definitsioon, mille kohaselt on lähisuhe “kahe või rohkema inimese vaheline pere-, sugulus-, põlvnevus-, hõimlus- või armastussuhe, sõltumata sellest, kas suhte osapooled jagavad elukohta. Lähisuhtele on iseloomulik hoolitsus, usaldus, turvalisus, emotsionaalne tugi ning omavaheline tundeseotus, sh pere-, sõprus-, paari- ja armastussuhted. Lähisuhe võib, kuid ei pea sisaldama füüsilist lähedust. Sõltuvussuhtet iseloomustab vajadus teise inimese abi, toe ja hoolitsuse järele. Üldjuhul on teisest inimesest sõltuvuses lapsed, eakad ja tõsise terviserikkega inimesed. Samuti võib sõltuvussuhe põhineda majanduslikul sõltuvusel.”

Prokuratuur ja kohtud on sätte loomisest alates kuni viimase ajani tõlgendanud sätet nii, nagu seda nõuavad Istanbuli konventsioon ja naistevastase vägivalla vastane direktiiv. Oma 09.03.2020 otsuses 1-19-3377/32 võttis Riigikohus aga aluseks kitsalt KarS eelnõu seletuskirjas toodud lähisuhte definitsiooni ning kirjutas nii:

“Lähisuhte tuvastamisel ei saa piirduda pelgalt suhte vormiliste tunnuste sedastamisega, ehk siis lähisuhte jaatamiseks ei pruugi piisata üksnes pere-, sugulus-, põlvnevus- vms suhte kui fakti tuvastamisest. Viimasest tähtsam on sisuline ühiseluline side inimeste vahel, mis võib, kuid alati ei pruugi hõlmata ka laste kasvatamist, ühist majapidamist jmt. Oluline on tegelik sotsiaalne ja enamasti ka emotsionaalne side isikute vahel, mis tugineb nt vastutuse jagamisele, üksteisele toetumisele ning usaldusele. Lähisuhe loob ja kindlustab suhtepoolte sotsiaalset turvatunnet. Vaid seetõttu on õigustatud sellisele suhtele täiendava karistusõigusliku kaitse andmine, kehtestades raskema sanktsiooni. Täiendavalt selgitas kolleegium, et varasema abielu või kooselu fakt ei võimalda iseenesest järeldada lähisuhte olemasolu. Pigem vastupidi – kui abielu või kooselu on tegelikkuses lõppenud, tuleks lähtuda eeldusest, et lõppenud on ka lähisuhe.”

Sarnasest põhjendusest on Riigikohus lähtunud veel vähemalt kahes hilisemas otsuses. Näiteks pidas Riigikohus oma 06.12.2023 otsuses nr 1-21-4285 ekslikuks maa- ja ringkonnakohtu

seisukohta, kus leiti, et tegemist oli lähisuhtes toime pandud kuriteoga, kuigi kuriteo toimepanija ja kannatanu vahel oli hiljuti lõppenud pikalt kestnud vabaabielu, neil on ühine laps ning nad olid seotud äriühingute kaudu.

See Riigikohtu viimase aja seisukoht ei ole aga kooskõlas eespool tsiteeritud Istanbuli konventsiooni põhimõtete ja eesmärgiga ega arvesta perevägivalla olemust: sageli säilib emotsionaalne side ja ühine elukorraldus suhte osapoolte vahel ka pärast lahkuminekut, eriti kui osapooltel on ühised lapsed, vara vms. Uuringud näitavad, et kontrolliva loomuga partneri puhul suurendab lahkumineku risk nii mittevägivaldset kui vägivaldset kontrollivat käitumist² ning Rootsis läbi viidud uuring näitab, et ligikaudu 10% naistest langeb lahkumineku järgselt rünnaku või ahistamise ohvrile, mis on toime pandud endise kaaslase poolt³. Ehkki kooselu on lõppenud, teab just endine elukaaslane, kuidas oma endist partnerit kõige õelamalt ahistada ning tänu varasemale kooselule omab ka reeglina lihtsamat juurdepääsu ohvrile.

Riigikohtu praktika muutumise tõttu on endiste elukaaslaste vahel aset leidvad üksnes kergeid tervisekahjustusi kaasa toovad vägivallajuhtumid kvalifitseeritud KarS § 121 lg 1 alusel ning seni kuni 5-aastasest vangistusest on sanktsioonina alles jäänud vaid maksimaalselt aastane vangistus. Riigikohtu praktika muutus moonutab ka statistikat, kuivõrd seni KarS § 121 lg 2 p 2 järgi kvalifitseeritud juhtumitest kvalifitseeritakse mingi osa nüüd KarS § 121 lg 1 järgi ja see loob petliku mulje, justkui oleks viimasel ajal perevägivallajuhtumite arv järsult vähenenud.

Kuna Riigikohtu lahendite tulemusel on tekkinud probleem KarS § 121 lõike 2 punkti 2 praktikas rakendamisega, on vajalik sellesse selgust luua. Eesmärk on tagada kannatanute suurem turvatunne perevägivallast tingitud asjades ning saavutada regulatsiooni parem kooskõla Eesti võetud rahvusvaheliste kohustustega.

2.2. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

Senise regulatsiooni parem rakendamine

Kui sanktsioonimäär jääb muutumatuks sõltumata sellest, millised olid kehalise väärkohtlemise tagajärjed, siis senise regulatsiooni paremast rakendamisest ei piisa.

Sanktsioonimäära samaks jäämisel on keeruline diferentseerida karistusi teo olemusest lähtuvalt ning erineva raskusega teo eest sama suure karistuse mõistmine ei motiveeri väiksema intensiivsusega teo toimepanijaid ennast muutma ning korduvkuritegevust ei ole võimalik vähendada. Kehalise väärkohtlemise kuritegude arvu oleks mingil määral võimalik vähendada laiaulatusliku meediakampaaniaga, kus kutsutakse inimesi üles paremini käituma, kuid eelduslikult mõjutaks see väga väheseid kurjategijaid.²⁰ Suuremat kasu oleks võimalik saavutada erineval tasemel koolitustega, kus alates lasteaiast ja koolist kuni täiskasvanuhariduseni välja õpetatakse teistega arvestamist ja rahumeelset probleemide lahendamist. Teadlikkuse suurendamine on osaks ka lähisuhtevägivalla ennetamise

²⁰ Vt lk 92: [160243899155_Ennetuse kasiraamat_veebis.pdf](#)

kokkuleppes²¹ ja selle tegevuskavas. Selle kohaselt kohustub Justiits- ja Digiministeerium muuhulgas suurendama teadlikkust vaimsest vägivallast.

Koolitamist kui alternatiivi tuleb kindlasti püüda samuti rakendada, kuid tulemused võivad saabuda alles aastakümnete pärast. Seetõttu ei ole võimalik ainult haridusega probleemi lahendada.

KarS § 121 lõike 2 punkti 2 parem rakendamine on praktikas võimalik saavutada samuti koolituste, ümarlaudade ja infomaterjalidega. Kuna Riigikohtu lahendist 6.12.2023.a on juba üks aasta möödunud, siis on praktika ka osalt muutunud. Pelgalt praktika muutmine ei lahenda aga rahvusvaheliste nõuetega vastavuse probleemi.

Rahvusvahelistele organisatsioonide poolt läbiviidav hindamine toimub perioodiliselt teatud aja tagant uuesti ning korduval hindamisel ei ole võimalik millegagi põhjendada, miks Eesti olukord endiselt on mittevastav konventsioonidele. Senise regulatsiooniga jätkamine põhjustab Eesti suhtes rahvusvahelise kogukonna halvaks panu ja halvemal juhul võib tulevikus kaasa tuua sanktsioonid või kitsendused. Ka 14. mail. 2024. a vastu võetud naistevastase vägivalla vastane direktiiv nõuab sarnaseid regulatsioone nagu on Istanbuli konventsioonis. Kui liikmesriik ei võta direktiivi nõuetekohaselt üle, saab Euroopa komisjon pöörduda Euroopa Liidu Kohtusse ja riiki võib oodata trahv Euroopa Liidu toimimise lepingu²² artiklite 258-260 kohaselt. Olemasoleva olukorra jätkumine ei paranda ka kannatanute olukorda, tegelike andmete puudumise tõttu halveneb riigi teadmine perevägivalla juhtumitest ja ei saa pakkuda meetmeid kannatanute abistamiseks. Samuti võivad pääseda lähedase vastu vägivallateo toime pannud isikud karistusest, sest neid ei käsitleta enam prioriteetsete juhtudena tulenevalt Riigikohtu lahendi järgsest praktikast.

Suurema rahastuse olemasolul oleks võimalik parandada nii üldisemalt perevägivalla ohvrite olukorda kui ka psühholoogilise vägivalla all kannatajate olukorda. Mõlema võimaluse puhul ei ole aga nn sotsiaalsed meetmed üksinda piisavad. Kui kurjategija jääb karistusest, on arvestatav oht korduvateks tegudeks. Rahastust perevägivallaga tegelemiseks on suurendatud pidevalt ja selle järele on jätkuvalt vajadus, kuid eelarveliste vahendite nappuse tõttu on rahastamise olulise suurendamine vähetõenäoline. Abi ja tugimeetmed kannatanutele peavad olema olemas lisaks õiguskaitseasutuste poolt adekvaatsele sekkumisele. Samamoodi on ka kuriteo toimepanijate osas vajalikud tugimeetmed, kuid ilma sanktsioonita ei saaks neid rakendada. Sellised meetmed on täna näiteks kodanikuühiskonna või vanglateenistuse ja kriminaalhoolduse poolt pakutavad programmid²³ erinevatele vägivalla toimepanijale²⁴ ning samuti ohvriabi pakutav vägivallast vabaks tugiliin²⁵.

2.3. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

²¹ https://www.just.ee/sites/default/files/documents/2023-12/LSV%20kokkulepe%20ja%20tegevuskava_1%C3%BChi%C3%BCleuvaade.pdf

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

²³ <https://vanglateenistus.ee/karistuse-kandmine-vanglas/karistuse-kandmine/taasuhiskonnastamine>

²⁴ <https://vaiter.ee/naised-vagivallata/>

²⁵ <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/abivajav-laps-ja-taiskasvanu/abi-vagivalla-ohvrile/tugi-vagivallast-loobumiseks>

Kavas on muuta KarS § 121 lõike 1 sanktsioonimäära ning tõsta selle maksimaalne määr kolmeaastase vangistuseni.

Kavas on täpsustada KarS § 58 raskendavate asjaolude loetelu selliselt, et see kataks ära nii rahvusvaheliste kohustustega nõutava kui ka siseriikliku vajaduse. Kehtiv KarS § 58 punkt 4 ei kata kõiki Istanbuli konventsiooni artikkel 46 punktis a ja naistevastase vägivalga vastase direktiivi artikkel 11 punktis k nõutut. Viidatud KarS regulatsioonis sisaldub küll süüdlase endine või praegune pereliige, kuid näiteks Istanbuli konventsioon rõhutab, et perevägivallana tuleks käsitada ka vägivalda endise või praeguse partneri, aga samuti eksabikaasa poolt. Nii Istanbuli konventsioon kui naistevastase vägivalga vastane direktiiv rõhutavad, et perevägivalga puhul ei ole oluline, kas endised või praegused parterid või pereliikmed elavad koos, on elanud koos või mitte ja kuigi selle rõhutamist ei ole otsesõnu nõutud, tuleks selguse huvides ka see KarS §-s 58 sätestada.

Samal ajal tuleks ära kaotada kvalifitseeriv koosseis KarS § 121 lõike 2 punktis 2. Sel juhul oleks näiteks nii endise abikaasa puhul, kellega enam ei ole lähedasi suhteid, kui ka tegelikus lähedases paarisuhtes toime pandud vägivaldajuhtum kvalifitseeritav KarS § 121 lõike 1 alusel, ning kohus saaks arvestada KarS § 58 raskendavate asjaoludega karistuse mõistmisel. Kuna lõike 1 karistumäära tõstetakse, siis on võimalik karistust diferentseerida muuhulgas olenevalt lähisuhte seotuse määrast vm asjaoludest. Alternatiiv on siiski KarS § 121 lg 2 p 2 kvalifitseeritud koosseis alles jätta ning kirjutada loodava eelnõu seletuskirjas täpsemalt lahti erisused KarS § 121 lõike 2 punktis 2 ja muudetavas KarS §-s 58 ning see, millal on tegemist on perevägivallaga.

2.4. Regulaatiivsete võimaluste põhiseadusega ja Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

Kavandatavad muudatused puudutavad eelkõige PS-i § 18, mis sätestab, et kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärkust alandavalt kohelda ega karistada.

KarS § 121 muudatused seoses psüühilise vägivalga lisamisega ning lg 2 punktis 2 oleva lähi- ja sõltuvussuhte muudatustega on seotud eelkõige Istanbuli konventsiooni ja naistevastase vägivalga vastase direktiiviga.

2.5. Kavandavate muudatuste mõju ja järeldus mõju olulisuse kohta

2.5.1. Sotsiaalne mõju

Sihtrühm I: isikud, keda on kehaliselt väärkoheldud ning väärkohtlejad

Kavandataval muudatusel on oluline positiivne mõju, kuna muudatuse tulemusel tagatakse võimaliku kehalise väärkohtlemise all kannatanutele parem kaitse seeläbi, et süüteoale järgneb kohane ja õiglane karistus.

Kannatanute rahulolu õiguskaitseasutustega tõuseb. Selle mõõtmise²⁶ esialgsete tulemuste kohaselt mõjutab rahulolu nii õiguskaitseasutuste töötajate suhtumine kannatanutesse, erinevate abivõimaluste olemasolu kui ka kannatanu arvates kurjategijale mõisteta õiglane karistus.

²⁶ <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/ohvrite-toetamine/kannatanute-tagasiside>

Kehalise väärkohtlemise kuriteo toimepanijate jaoks muutub neile mõisteta karistus paremini arusaadavaks, kuna see on diferentseeritum- väiksema riivega tegude puhul on karistumäär madalam ja raskemate tegude puhul kõrgem. Paremini suunatud karistus vähendab korduvkuritegevust.

Sihtrühm II: pere- ja lähisuhtevägivalla ohvrid ja toimepanijad

Registreeritud perevägivalla kuritegude arv²⁷ on alates 2019 aastast langenud ja oli 2023 aastal 3186 ning sellest 66% moodustas paarisuhtevägivald. Seega puudutavad võimalikud muudatused KarS §-s 121 igal aastal umbes 3200 ohvrit ja kuriteo toimepanijat²⁸. Selle kohta ei ole eraldi statistikat kogutud, kui paljudes registreeritud väärkohtlemise juhtudes on lisaks füüsilisele väärkohtlemisele või iseseisvana esinenud psüühiline väärkohtlemine.

Kuigi otseselt ei paranda ohvri olukorda see, millises paragrahvis on kirjeldatud tema suhtes toime pandud tegu, omab korrastatud õigusraamistik siiski olulist positiivset mõju. Vastupidisel juhul, kui muudatust ei tehta, võib mõju kannatanutele olla negatiivne. Perevägivalla uurimine on menetlusasutuste jaoks oluline prioriteet, aga selle liikumine tagaplaanile üldise vägivallakuritegevuse foonil võib jätta perevägivalla juhtumid piisava tähelepanuta ja kannatanud kaitseta. Perevägivallajuhtumid satuvad muude vägivallakuritegude hulka põhjusel, et Riigikohtu lahendi tulemusena tõlgendatakse seadust senisest kitsamalt ja paljud perevägivalla juhtumeid (näiteks endise lähisuhtepartneri vastu toime pandud vägivald) ei loeta enam lähisuhtevägivallaks. Toimepanijad võivad aga pääseda muudatuse tegemata jätmisel kergema karistusega, mis halvendab veelgi kannatanute olukorda ja turvatunnet ning perevägivalla juhtumite arv ühiskonnas võib hoopis kasvada. Olukord on mõningal määral juba muutunud just seoses eespool viidatud Riigikohtu lahendiga, millega kitsendati kehtivas seaduses olevat lähisuhtevägivalla mõistet. Nüüd ei paigutu enam kõik perevägivalla juhtumid eraldi lõikes oleva kõrgema sanktsioonimäära alla ja seega osade perevägivalla toimepanijate karistumäärad võivad olla väiksemad võrreldes varasema ajaga sarnastes asjades, ehkki perevägivalda on jätkuvalt põhjust pidada tavalisest vägivallast taunitavamaks ja kõrgemat karistumäära väärivamaks.

Kuna perevägivallajuhtumite osakaal kõigist registreeritud kuritegudest on 12% ei saa muudatuse mõju sihtrühma suuruselt tulenevalt siiski oluliseks pidada.

Oluline positiivne mõju vaimse vägivalla lisamisel ja perevägivallaga seotud muudatustel on Eestile rahvusvaheliselt ette heidetavate puuduste lahendamises.

Samuti on oluline vaimse tervise esile tõstmine kannatanute jaoks, kes siiani on pidanud selle kahjustamise kõrvale leidma mõne episoodi füüsilise tervise kahjustamisest selleks, et menetlejal oleks võimalik uurida muuhulgas vaimse tervise kahjustamist. Seega vaimse vägivalla all kannatanute olukord paraneb ja nad saavad menetluses tuge ja abi ning

²⁷ <https://www.just.ee/kuritegevus2023/perevagivald-ja-ahistamine/>

²⁸ Antud arvu puhul on tegemist arvutuskäiguga, kus eeldatakse juhtumi kohta keskmiselt ühte ohvrit ja ühte teo toimepanijat. Samas võib viidatud juhtumite arv mingil määral sisaldada ka korduvkuritegevust või teatud juhtudel ka juhtumite osalenute suuremat arvu.

kurjategijate karistamise tulemusel suureneb kannatanute rahulolu õiguskaitseasutuste tegevusega.

Mõju siseturvalisusele

Sihtrühm: kogu Eesti elanikkond

Sihtrühmale tervikuna on kavandataval muudatusel kaudne positiivne mõju. Muudatus aitab luua parema turvatunde ja senisest rangem sanktsiooniraam kujutab endast ka senisest tõsisemat heidutust võimalikele vägivallatsetele.

Kuna kehalise väärkohtlemise juhtumite üldarv on viimastel aastatel kasvanud (2020.a registreeriti 20681 tegu; 2021.a 21148; 2022.a 21233; 2023.a 23195)²⁹, on võimalik, et muudatuse heidutav mõju hakkab seda kuriteoliiki vähendama.

Nii psüühilise vägivalla eraldi välja toomine kaitstava õigushüvena kui ka pere- ja lähisuhtevägivalla õigusraamistiku korrastamine annavad ühiskonnale signaali, et riik taunib igasugust vägivalda, sh vaimset ja pereliikmete poolt toime pandut. Perevägivalla juhtumitega tegelemine on olnud mitmed aastad menetlusasutustele prioriteet, mida näitab ka numbrite kasv (võrreldes kümne aasta taguse 2752 registreeritud perevägivalla juhtumiga oli see arv 2023 aastal 3186 juhtumit³⁰), kuid senini on selgelt reguleerimata kohad õigusaktides võimaldanud pääseda osadel perevägivalla toimepanijatel, näiteks ainult vaimse vägivalla korral. Selliste juhtumite arvu ei ole küll võimalik välja tuua, kui paljud perevägivalla juhtumid on jäänud karistusest, kuna on olnud seotud ainult vaimse vägivalla toime panemisega.

Sihtrühmale tervikuna ei saa mõju siiski suureks pidada.

2.5.2. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Sihtrühm: kehalise väärkohtlemise juhtumeid menetlevad asutused

Peamine menetluste toimetaja on PPA. Sihtrühma suurust on kirjeldatud VTK punktis 1.2.2.

Muudatused ei tooks kaasa vajadust muuta menetlejate töö sisu või korraldust. Tegemist on uute nüanssidega, mille puhul piisab nende teavitamisest või koolitamisest. Vaimse vägivalla lisandumine võib siiski tuua kaasa mõningase menetluste arvu kasvu, mis ei ole eelduslikult suur ja ei vaja lisaressurssi. Selle täpsemat arvu ei ole võimalik prognoosida, kuna siiani ei ole kogutud eraldi andmeid vaimse ja füüsilise vägivalla toimepanemise kohta.

Küll aga tekitab vaimse vägivalla esile tõstmine tõendamisprobleeme, kuna perevägivald toimub sageli kahe inimese vahel varjatult ja vaimset vägivalda on kindlasti keerulisem tõendada kui füüsilist vägivalda. Välistada ei saa ka mõningast valesüüdistuste arvu kasvu, mis kahtlematult koormab õigussüsteemi. Nimetatud takistused ei ole aga sellised, mille tõttu peaks muudatusest loobuma. Kui kümmekond aastat tagasi ei olnud Eestis perevägivalla juhtumitega tegelemine veel prioriteet, siis nüüdseks on see tõstetud olulisele kohale õiguskaitseasutustes, spetsialiseerumises, menetluse kiiruses ja tõhususes. Üha enam koolitatakse menetlejaid nii kannatanute märkamise ja abistamise parandamiseks, aga ka perevägivalla spetsiifikast

²⁹ Andmed pärinevad Justiitssüsteemi andme ja analüüsikeskkonnast JAAK, mis on ametialaseks kasutamiseks.

³⁰ <https://www.just.ee/kuritegevus2023/perevagivald-ja-ahistamine/>

lähitudes juhtumite menetlemiseks. Kuna see muudatus on juba mitmeid aastaid tagasi alanud ja tegemist ei ole enam täiesti uue teemaga, ei ole võimalik öelda, millist ja kui suurt ressursi täpselt on täiendavalt vaja vaimse tervise kahjustamise juhtumite edukaks menetlemiseks. VTK tulemusena valmiva eelnõu koostamise ajaks on võimalik täpsem koolitusvajadus välja selgitada. Sellekohast infot oodatakse ka VTK-le tagasisidena.

Probleem 3. Abitus seisundis isikute abita jätmine või nende korduv või süstemaatiline väärkohtlemine

3.1. Lahendatava probleemi kirjeldus, selle põhjused ja oodatav eesmärk

KarS § 124 (abita jätmine) näeb ette vastutuse „teadvalt eluohtlikus seisundis olevale inimesele abi andmata jätmise eest õnnetuse või üldise ohu korral, kui abi andmine oleks olnud võimalik ilma abistajat ennast ohtu seadmata“, KarS § 123 kohaselt on karistatav „teise inimese eluohtlikku või tema tervist raskelt kahjustada võivasse olukorda asetamine ja jätmine“. Kummategi ei näe kehtiv karistusseadustik ette vastutust juba abitus seisundis isiku (nt liikumisprobleemiga, hooldusalune vmt sõltuv isik) abita jätmise eest, kui sellega isikut otseselt eluohtlikku olukorda ei jäeta ega asetata, ehkki kannatanu selgesti ei ole võimeline oma baasvajaduste eest ise hoolitsema ja süüdlane oli kohustatud teda abistama.

KarS § 121 (kehaline väärkohtlemine) näeb ette vastutuse teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest. Sama sätte lõike 2 alusel on ette nähtud rangem karistus, kui kehalise väärkohtlemisega on tekitatud tervisekahjustus, mis kestab vähemalt neli nädalat; see on toime pandud lähi- või sõltuvussuhtes; või see on toime pandud korduvalt.

Õiguskantsleri poole on pöördunud Eesti Puuetega Inimeste Koda. Vastus³¹ kojale saadeti teadmiseks ka Riigikogule. Riigikogu Sotsiaalkomisjon edastas selle omakorda Justiits- ja Digiministeeriumile.

Kirja punktis 8 palutakse kaaluda, kas oleks põhjust kehtestada lastekaitseseaduses eluaegse lastega töötamise keeld alaealise suhtes korduvalt või süstemaatiliselt kehalist väärkohtlemist toime pannud isikutele. Hetkel võib karistusseadustiku (KarS) § 121 alusel süüdi mõistetud inimene minna uuesti lastega seotud tööle pärast karistusandmete karistusregistrist kustutamist. Praegusel juhul kolm aastat pärast seda, kui lõpeb neile inimestele kohtuotsusega määratud katseaeg. Haavatavas olukorras olevate inimestega (näiteks lapsed, puudega inimesed ja teised, kes ei saa ise enda eest igas olukorras seista) töötamiseks kõlbmatute töötajate värbamist lasteasutustesse või muudesse hoolekandeesutustesse peaks aitama ära hoida ka kutsealal kehtestatud eetikareeglid ja kõrgendatud nõudmised neis asutustes töötavate inimeste suhtes. Õiguskantsleri pöördumises märgitakse, et Porkuni Kooli näite põhjal saab järeldada, et eetikareeglitest alati ei piisa, et hoida laste suhtes vägivalda kasutanud inimesi lasteasutustest eemal.

Sama kirja punktis 9 palutakse hinnata, kas oleks põhjust mõelda uue karistusnormi loomisele. Nimelt on KarS § 121 järgi karistatav teise inimese tervise kahjustamine, samuti valu tekitav

³¹ <https://www.oiguskantsler.ee/et/seisukohad/seisukoht/vastus-lille-kodus-juhtunu-asjus>

kehaline väärkohtlemine. Karistatav on ka raske tervisekahjustuse tekitamine (KarS § 118) ja teadvalt eluohtlikus seisundis inimesele abi andmata jätmine õnnetuse või üldise ohu korral (KarS § 124).

Riigikogul soovitatakse kaaluda, kas karistatav peaks olema ka kaitsetus või abitus olukorras inimeste muul viisil väärkohtlemine või süstemaatiline alandamine (näiteks ohvrites hirmu, ängi ja alaväärsustunde tekitamine). See ei puuduta üksnes puudega laste eest hoolitsevate inimeste käitumist, vaid ka puudega täiskasvanute eest hoolitsemist, samuti vanuse või haigusseisundi tõttu abi ja tuge vajavate inimeste eest hoolitsemist (nt kipsis kätega patsiendi janusse jätmist, söömisel tuge vajava inimese abita jätmist ning muudes igapäevastes toimetustest abi vajavate inimeste alandavat ja ebaväärikat kohtlemist). Seesuguseid juhtumeid on nii Eesti hoolekandeesutustes kui kodustes tingimustes aset leidnud korduvalt ja mõned neist on ka suurema meediakajastuse saanud. Samuti on tähelepanu juhitud eakate ja patsientide mitmesuguse väärkohtlemise sagenemisele. Tihti need väärkohtlemised KarS §-de 123, 124 ega 121 järgi kvalifitseeritavad ei ole kas siis seetõttu, et ohver ei satu väärkohtlemise tõttu otseselt surmaohtu, või seetõttu, et väärkohtlemine ei tekita füüsilist valu ega kehavigastusi, vaid kujutab endast muul viisil inimväärikusest ilmajätmist. Olukorras, kus hooldusasutused on äriettevõtted, võib hooldusalustele vajalike väärikate tingimuste tagamise arvelt kokkuhoidmine olla ettevõtjale ahvatlev võimalus kasumit suurendada.

Õiguskantsleri pöördumises tuuakse välja, et nt ametiisikut saab KarS §-s 290¹ alusel raskendavatel asjaoludel piinamise (suure või järjepideva kehalise või hingelise valu põhjustamine karistamise, hirmutamise, sunni või diskrimineerimise eesmärgil) eest karistada kuni 10-aastase vangistusega. Piinamine kui eraldiseisev kuritegu kaotati karistusseadustikust 2015. aasta revisjoni käigus põhjendusel, et korduv kehaline väärkohtlemine on juba karistatav KarS § 121 lg 2 p 3 alusel, ametiisiku poolt piinamise toimepanemise kohta aga kehtestatakse eraldi sätte.

Vägivallaennetuse kokkuleppe³² on olulisena välja toodud muuhulgas ka eakate vastane vägivald. Punkti 5 kohaselt on seatud eesmärgiks eakatevastase vägivalla märkamine ja ennetamine, eraldi on mainitud ka hoolekandeesutusi. Nii nagu kokkulepe välja toob, muutub vanemaealiste väärkohtlemise teema üha aktuaalsemaks. Näiteks ligi kümnendik kuriteoohvritest (8%) ja ohvriabisse pöördunutest (9%) on vanemad kui 63aastased. Eakad võivad sattuda ohtu kodus, hoolekandeesutuses, haiglas, ametiasutuses, aga ka veebis ja avalikus ruumis. Levinuimaks peetakse pereliikmete poolt kodus toime pandud ja nn institutsioonilist vägivalda. Eakad ei kipu endaga toimunud vägivallast teatama, eriti kui toimepanija on lähedane või hooldaja. Justiits- ja Digiministeeriumi läbiviidud analüüsides nähtub, et vanemaealiste vastu suunatud vägivallas on kehalise väärkohtlemise osakaal kõrge (2023: 22%³³, 2021-2022: 31%³⁴)

3.2. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

Senise regulatsiooni parem rakendamine

³² <https://www.just.ee/kuritegevus-ja-selle-ennetus/vagivallaennetuse-kokkulepe>

³³ 2024 Ülevaade vanemaealistest ohvritest | Piktochart Visual Editor

³⁴ [Vanemaealiste kuriteoohvrite analüüs lõplik.pdf](#)

Ei saa välistada, et eespool viidatud KarS sätete praktikas parem rakendamine tooks paremaid tulemusi. Riigi peaprokuröri juhis prioriteetsete valdkondade kohta kriminaalmenetluses sätestab prioriteetsete valdkondadena nt organiseeritud narkokuriteod, inimkaubanduse, riigivastased kuriteod, suure kahjuga majanduskuriteod. Prioriteetsete valdkondade järel kuuluvad esmajärjekorras menetletavate kriminaalasjade hulka mh ka kriminaalasjad, mille puhul eriti haavatavasse gruppi kuuluv kannatanu ei suuda ise oma õigusi piisaval määral kaitsta – eeskätt lapsed, erivajadustega inimesed ja eakad. Samas ei ole kehtiva õiguse ambivalentsuse olukorras sugugi selge, kui palju efektiivsemalt täiendava menetlusressursi panustamine võimaldaks hooldusaluste isikute väärkohtlemisele karistusõiguslikult reageerida.

Nii nagu vägivallennetuse kokkuleppe punktis 5 tegevustena välja tuuakse, on oluline eakate ja kogukonnaliikmete **teadlikkuse tõstmine** vägivallast ja abivõimalustest, **koolitused** eakatega tegelevatele spetsialistidele tervishoiu- kui sotsiaalvaldkonnas, **omavalitsuste abivõimekuse** suurendamine, **taastava õiguse** meetodite kasutamine **hoolekandeesutustes**. Nimetatud meetmete rakendamine nõuab täiendavaid ressursse, mida kahjuks sotsiaalvaldkonnas napib. Seetõttu tulebki tõsiselt kaaluda VTK-s praegu väljapakutud regulatiivset lahendust probleemile. Regulatiivne lahendus üksinda jääks probleemide lahendamisel napiks, kuid mitteregulatiivsed meetmed ilma tõsiseltvõetava regulatiivse toeta jääksid samuti nõrgaks.

3.3. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

Kavas on sätestada KarS-is eraldi koosseis, mis käsitleks hooldusaluste isikute väärkohtlemist. Muudatus peab avaldama positiivset mõju sotsiaalprobleemide leevendamisele ja ennetamisele. Inimesed, kes saavad kvaliteetset teenust, tulevad paremini toime. See omakorda suurendab ühiskonna sidusust ja jätkusuutlikkust ning toetab riigi strateegiliste eesmärkide saavutamist nii inimvara kui majanduse arendamisel.

3.4. Regulatiivsete võimaluste põhiseadusega ja Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

Kavandatavad muudatused puudutavad eelkõige PS-i § 18, mis sätestab, et kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärikut alandavalt kohelda ega karistada. Põhiseaduse § 13 kohaselt on igaühel õigus riigi ja seaduse kaitsele. Paragrahv 28 sätestab igaühe õiguse tervise kaitsele.

3.5. Kavandavate muudatuste mõju ja järeldus mõju olulisuse kohta

3.5.1. Sotsiaalne mõju

2023. aastal rahastas riik üle 7000 erihoolekande koha, mida osutas enam kui 6000 täisealisele psüühilise erivajadusega inimesele ligi 140 teenuseosutajat. Eestis pakutakse ühtteist erihoolekandeteenust, mida inimene saab kasutada kodus või teenuseosutaja juures elades³⁵.

Sihtrühm I: abitus seisundis isikud, keda koheldakse ebaväärikalt

Kavandataval muudatusel on oluline positiivne mõju, kuna muudatuse tulemusel tagatakse abitus seisundis hooldusalustele isikutele parem kaitse.

³⁵ <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/ska-aastaraamat2023#erihooletkanne>

Sihtrühm II: Hooldajad, hooldusasutuste juhid ja hooldekodusid pidavad ettevõtted

Kavandataval muudatusel on oluline mõju, kuna hoolekandeesutuste pidajad on sunnitud senisest tähelepanelikumalt jälgima, et nende hoole all olevatele inimestele oleks tagatud elementaarsete põhivajaduste täitmine ja inimväärikas kohtlemine. Ka hooldajad peavad edaspidi jälgima senisest tähelepanelikumalt oma töökohustuste täitmist.

Mõju siseturvalisusele

Sihtrühm: kogu Eesti elanikkond

Sihtrühmale tervikuna on kavandataval muudatusel kaudne positiivne mõju. Muudatus aitab luua suurema turvatunde mh seeläbi, et riigi elanikkond näeb, et riik oma karistusvõimuga aitab tagada nende inimeste julgeolekut ja inimväärikat elu, kellel enda eest seista on raske. Sihtrühmale tervikuna ei saa mõju siiski suureks pidada.

3.5.2. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Sihtrühm: korrakaitseorganid, kellele hakkab olema kokkupuude abitus seisundis olevate isikutega seotud kriminaalmenetlusega.

Sihtrühma suurust on kirjeldatud VTK punktis 1.2.2.

Sihtrühm II: sotsiaaltöötajad, kellel on mh teada ka need hooldusalused, kellega käitutakse inimväärikust alandavalt koduhooldusel.

Probleem 4. Loomarünnetega tekitatavad inim- ja varakahjud

4.1. Lahendatava probleemi kirjeldus, selle põhjused ja oodatav eesmärk

Üldiselt käituvad loomaomanikud oma lemmikutega hoolsalt, ei põhjusta kannatusi ei neile ega ka kaaskodanikele. Siiski esineb viimasel ajal häirivalt sagedasti juhtumeid, kus eriti just koeraomanikud on olnud hooletud ja koerad saavad seetõttu inimesi rünnata ja neile kehavigastusi tekitada. Trend on kasvav ja Sotsiaalministeeriumi andmetel on viimase kolme aasta jooksul registreeritud 477 (2022. aastal 120, 2023. aastal 163 ja 2024. aastal 194) ambulatoorset epikriisi, kus pöördumise põhjuseks on koerarünnak. Viimatine taoline rünnak, mida kajastati ka üleriigilises meedias, toimus 2024. a oktoobris.³⁶

Nii nagu avalikult kõigile kättesaadaval veebilehel loomakaitse.eu³⁷ selgitatakse, on ühe õiguskaitsevahendina ohvri võimalus kahju tekkimise korral esitada võlaõiguslik nõue kahju tekitanud isiku vastu (agressiivse koera omanik). Reeglina kuuluvad hüvitatava kahju alla sellistes olukordades ravikulud, lõhkised riided, looma hukkamise korral looma varaline väärtus, samuti mittevaraline kahju – nt tekitatud hingelised piinad. Võlaõigusseaduse § 1056 kohaselt vastutab suurema ohu allika valdaja või valitseja suurema ohu allikaga tekitatud kahju eest sõltumata oma süüst. Loomapidaja vastutab looma poolt tekitatud kahju eest (ka nt juhul kui loom ründab teist looma, tuleb rünnanud looma omanikul korvata ründega tekitatud kahju).

³⁶ <https://www.ohutuleht.ee/1116694/omblused-ja-naha-siirdamine-koerapidaja-oigustab-inimest-runnanud-lemmikuid-monikord-on-ka-teised-suudi>

³⁷ <https://loomakaitse.eu/koer-rundas-mida-teha/>

KarS § 203 käsitleb võõra asja rikkumist ja hävitamist. Võõra asja rikkumise või hävitamise eest, kui sellega on tekitatud oluline kahju, saab karistada vastutavat isikut kriminaalkorras – rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. Kui olulist kahju ei tekkinud, saab asja rikkumise või hävitamise eest karistada KarS § 218 alusel rahatrahviga kuni 2400 eurot (300 trahviühikut) või kuni 30päevase arestiga. Loomadele kohaldatakse asjade suhtes kehtivaid sätteid. See põhimõte on kirjas tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 49 lõikes 3.

Lisaks saab vastavate aluste esinemise korral agressiivse looma omanikku vastutusele võtta kriminaalkorras ka inimesele raske tervisekahjustuse (tahtliku) tekitamise eest (KarS § 118) või raske tervisekahjustuse tekitamise eest ettevaatamatusest (KarS § 119).

Isegi juhul, kui loomaomanik hüvitab tekitatud kahju tsiviilkorras või saab karistada LoKS või KarS sätete kohaselt, ei ole aga kehtiva õiguse kohaselt võimalik talle rakendada lisakaristusena loomapidamise keeldu.

KarS § 52² kohaselt on võimalik loomaomanikule rakendada lisakaristusena loomapidamise keeldu, kui ta mõistetakse süüdi looma suhtes lubamatu teo toimepanemise eest. Seega on kehtiva seaduse kohaselt olulist tähelepanu pööratud loomade heaolule. Regulatsioon tagab selle, et loomaomanik teatud aja jooksul ei saa loomi pidada, neile kahju tekitada. Neil puhkudel, kui loomaomanik loomale probleeme ei tekita, kuid samas laseb loomal rünnata inimesi, ei ole kehtiva seaduse kohaselt võimalik loomapidamist keelata.

LoKS reguleerib reguleerib loomade kaitset inimese sellise tegevuse või tegevusetuse eest, mis ohustab või võib ohustada loomade tervist või heaolu. Seaduse § 66¹⁰ sätestab väärteovastutuse mis tahes looma või teatud loomaliiki kuuluva looma pidamise eest isiku poolt, kellele on väärteo eest lisakaristusena mõistetud loomapidamise keeld. Füüsilist isikut saab karistada maksimaalselt 200 trahviühiku (1600 eurot) suuruse rahatrahviga. Juriidilise isiku karistusmääraks on kuni 3200 eurot.

Looma suhtes lubamatu tegu on defineeritud LoKS §-s 4. Ka loomakaitse seaduse §-s 66² sätestatud väärteokoosseisu pealkiri on seotud lubamatu teo toimepanemisega. KarS-i § 264 (looma julm kohtlemine) sisaldab samuti ühe koosseisutunnusena looma suhtes lubamatu teo toimepanemist. Seega saab lisakaristust kohaldada üksnes ühe väärteo ja ühe kuriteo eest.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 66³ näeb ette vastutuse koerte ja kasside pidamise eeskirjade rikkumise eest, kui see on ettevaatamatusest põhjustanud varalise kahju või inimesele tervisekahjustuse. Sätet on praktikas kasutatud võrdlemisi aktiivselt. Nii on 2020. a registreeritud 172, 2021. a 169, 2022. a 139, 2023 a 162 väärtegu. 2024. a on vastav number 134. Kohtuväliseks menetlejaks nende tegude osas on valla- või linnavalitsus ning Politsei- ja Piirivalveamet.

Vastavalt kehtivale veterinaarseaduse (VS) § 37 lõikele 1 peab loomapidaja ja lemmikloomapidaja tagama oma looma veterinaarnõuete kohase pidamise ja rakendama vajalikke meetmeid looma lahtipääsemise vältimiseks. Põllumajandus- ja Toiduamet teostab VS § 73 lõike 1 kohaselt veterinaarjärelevalvet ja teeb veterinaarkontrolli. VS § 75 lõike 1 kohaselt võib Põllumajandus- ja Toiduamet VS-is sätestatud veterinaarjärelevalve teostamiseks kohaldada **korrakaitseseaduse (KorS) §-des 30–32, 44 ja 49–53** sätestatud riikliku järelevalve

erimeetmeid KorS-is sätestatud alusel ja korras. KorS § 23 lõike 4 alusel on rakendatav sunniraha ülemmäär 9600 eurot, kui eriseaduses ei ole sätestatud teisiti. VS-is ei ole sätestatud erinevat sunniraha määra. VS § 97 kohaselt on looma pidamise, sealhulgas bioturvalisuse veterinaarnõuete rikkumine karistatav rahatraviga. VS § 107 lõike 2 kohaselt on väärtegude kohtuväline menetleja Põllumajandus- ja Toiduamet.

Eelnenud analüüs osutab, et isegi kui koerapidaja on korduvalt karistada saanud selle eest, et tema koerad inimesi ründavad, puudub karistusõiguses alus temalt loomapidamise õiguse äravõtmiseks, ehkki just selline lisakaristus oleks vahetult seotud toime pandud süüteo ja täidaks seega parimal viisil eripreventiivset karistuse eesmärki. Kehtivas õiguses on eriõiguse äravõtmine üldiselt tunnustatud lisakaristuseks ja seda rakendatakse mitmes valdkonnas – näiteks korduva liiklusreeglite rikkumise toimepanijal saab ära võtta sõiduki juhtimise õiguse, majandusalaseid süütegusid toime pannud isikule kehtestada ärikeelu ja avalikus teenistuses korruptiivseid tegusid toimepannul keelata avalikus teenistuses töötamine.

4.2. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

Senise regulatsiooni parem rakendamine

Ei saa välistada, et eespool viidatud KarS sätete praktikas aktiivsem rakendamine tooks paremaid tulemusi. Riigi peaprokuröri juhis³⁸ prioriteetsete valdkondade kohta kriminaalmenetluses sätestab prioriteetsete valdkondadena nt organiseeritud narkokuriteod, inimkaubanduse, riigivastased kuriteod, suure kahjuga majanduskuriteod. Loomapidamisega seotud teod sellesse loetelusse ei kuulu. Ei ole sugugi selge, kui palju efektiivsemalt täiendava menetlusressursi panustamine võimaldaks hooletute loomapidajatega rohkem tegeleda.

Kindlasti aitaks olukorra paranemisele kaasa vääртеosätete aktiivsem kohaldamine. Kui KOKS § 66³ alusel on isikuid vastutusele võetud, siis VS § 97 osas ei saa seda täie kindlusega väita. Samamoodi tuleks tõhustada VS §-s 75 ettenähtud järelevalve rakendamist.

4.3. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

Kavas on täiendada KarS § 52², lisada loomapidamiskeelu võimalus ka sellisteks puhkudeks, kui loomapidamisnõuete rikkumise tõttu on saanud võimalikuks looma poolt inimestele kahju tekitamine, eelkõige tervisekahjustuste põhjustamine.

Kehtestades lisakaristusena loomapidamiskeelu nendele loomaomanikele, kes ei ole suutelised loomapidamisnõudeid järgima ning kelle loom seetõttu ründab inimesi, tuleb kaaluda uue vastutussätte loomise või olemasolevates sätetes karistumäärade tõstmise vajadust. KarS § 329 näeb ette kriminaalvastutuse kuriteo eest mõistetud ja täitmisele pööratud § 52² sätestatud lisakaristuse täitmisest teadliku kõrvalehoidumise eest. Karistuseks selle eest on rahaline karistus või kuni üheaastane vangistus. Kui KarS § 52² loetelusse lisada täiendav alus lisakaristuse kohaldamiseks, siis juhul, kui seda keeldu rikutakse, saaks edaspidi kohaldada tema suhtes KarS § 329 vastutusnormi, küll aga võib olla põhjendatud KarS § 329 sõnastusest välja jätta lisatingimus „kuriteo eest mõistetud“ – ei saa välistada, et loomapidamise keeld on

³⁸ <https://www.prokuratuur.ee/prokuratuurist/prokuratuur/prioriteetid>

kohane ka sellisel juhul, kui isik on loomapidamise nõudeid rikkudes korduvalt toime pannud väärtegevusi.

Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumil on töös LoKS muutmise eelnõu, mille väljatöötamiskavatsus on kooskõlastusringi läbinud³⁹. Mh plaanitakse eelnõus ka karistustasemeid tõsta.

Eelnõu koostamisel peaks kaaluma, kas tõsta LoKS-is olevas sättes ka füüsilise isiku karistustaseme ja lisada aresti mõistmise võimalus. Praegust karistustaseme ei saa pidada piisavalt mõjusaks.

Riigikogu menetlusse on võetud KOKS muutmise seaduse eelnõu 537SE⁴⁰. Sellega soovitakse kohalikele omavalitsustele sätestada õigus teostada riiklikku järelevalvet koerte ja kasside pidamise eeskirja täitmise üle. Muudatustega võimaldatakse KOVis järelevalvega tegelevatel ametnikel korraldada erimeetmeid rakendades siseneda valdusesse, teha valduse läbivaatust, võtta vallasasi hoiule, korraldada selle müümine või hävitamine (agressiivse koera eutanitseerimine), mis kitsendavad omandipõhiõiguse kasutamist. Tegemist on siiski erandlikult kasutatavate meetmetega, mida rakendatakse vaid vahetu ohu tõrjumiseks, mis võib ohustada isiku elu või tervist.

4.4. Regulaatiivsete võimaluste põhiseadusega ja Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õigusega määratud raamid

Kavandatavad muudatused puudutavad eelkõige PS-i § 13, mille kohaselt on igaühel õigus riigi ja seaduse kaitsele. Paragrahv 28 sätestab igaühe õiguse tervise kaitsele.

4.5. Kavandavate muudatuste mõju ja järeldus mõju olulisuse kohta

4.5.1. Sotsiaalne mõju

Sihtrühm I: isikud, kes satuvad hooletute loomaomaniku tõttu loomade rünnaku ohvriks.

Kavandataval muudatusel on oluline positiivne mõju, kuna muudatuse tulemusel pakutakse isikutele paremat kaitset loomade loomapidajate ja nende lemmikute eest, kohustatakse loomaomanikke olema loomade pidamisel hoolikamad.

Sihtrühm II: loomaomanikud

Kavandatav muudatus sunnib loomaomanikke senisest tähelepanelikumalt jälgima, et nende hoole all olevad loomad ei pääseks inimesi ründama ja võõrast vara kahjustama. Juhul, kui loomaomaniku tegevuse tõttu siiski pääsevad loomad inimesi või teisi lemmikloomi ründama, kohaldatakse neile loomapidamise keeldu, millega välditakse kahjulike intsidentide toimumist tulevikus.

Mõju siseturvalisusele

³⁹ <https://eelroud.valitsus.ee/main/mount/docList/01569ba7-ee1c-43bd-940d-8ed8f6aa94d5>

⁴⁰ <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelroud/eelrou/b18e948a-50ac-48de-a585-bc99888a76f2/kohaliku-omavalitsuse-korralduse-seaduse-muutmise-seadus/>

Sihtrühm: kogu Eesti elanikkond

Sihtrühmale tervikuna on kavandataval muudatusel kaudne positiivne mõju. Muudatus aitab luua suurema turvatunde mh seeläbi, et riigi elanikkond näeb, et riik oma karistusvõimuga aitab tagada inimeste julgeolekut ja turvalisust. Sihtrühmale tervikuna ei saa mõju siiski suureks pidada, kuna tegemist on enamasti lokaalset tähendust omava probleemiga.

4.5.2. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele

Sihtrühm: korrakaitseorganid, kellele tuleb tegeleda hooletute loomaomanikega

Peamine sihtrühm on PPA. Sihtrühma suurust on kirjeldatud VTK punktis 1.2.2. Eelkõige on puudutatud piirkonnapolitseinikud. Lisaks PPA-le mõjutab muudatus ka kohaliku omavalitsuse korrakaitseametnike tööd, kelle pädevuses on samuti vastavate väärtegude menetlemine. Kuna tegemist on lisakaristuse loomisega, siis töö maht jääb võrreldes varasemaga pigem samaks, lisandub üksnes võimalus lisakaristuseks konkreetse teo puhul, mida tuli ka varem menetleda ning karistus määrata.

Edasine väljatöötamine

VTK saadetakse teadmiseks Riigikogu Kantsleile, kooskõlastamiseks ministeeriumitele ning arvamuse avaldamiseks Riigikohtule, Tallinna Ringkonnakohtule, Tartu Ringkonnakohtule, maakohtule, Õiguskantsleri Kantsleile, Riigiprokuratuurile, Eesti Advokatuurile, Tartu Ülikooli õigusteaduskonnale, Eesti Arstide Liidule, Eesti Õdede Liidule, Eesti Haiglate Liidule, Eesti Kiirabi Liidule, Eesti Pensionäride Ühenduste Liidule, MTÜ-le Vägivallavaba Elu Kaitseks, Eesti Naiste Varjupaikade Liidule, Eesti Puuetega Inimeste Kojale, Eesti Seksuaaltervise Liidule, MTÜ Oma Tuba/ Feministeeriumile, Naiste Tugi- ja Teabekeskusele, Inimõiguste Keskusele, Naistearstide Seltsile, Eesti Psühhiaatrie Seltsile, MTÜ Lastekaitse Liidule, Eesti Linnade ja Valdade Liidule, MTÜ Eesti Loomakaitse Seltsile, MTÜ Eestimaa Loomakaitse Liidule, MTÜ Loomusele, Varjupaikade MTÜ-le, MTÜ Eesti Loomaarestide Kojale, Eesti Omanike Keskliidule, MTÜ Eesti Korteriühistute Liidule.

Tõenäoliselt töötatakse käesoleva väljatöötamiskavatsuse põhjal välja eelnõu, millega muudetakse KarS-i vastavalt käesolevas väljatöötamiskavatsuses väljapakutud regulatiivsetele lahendustele, mis kooskõlastamise järel valituks osutuvad.

Konkreetsed küsimused, millele eelkõige tagasisidet ootame:

- 1) Kas sätestada KarS §-s 120 täiendavalt kehalise väärkohtlemisega ähvardamine?
- 2) Kas tõsta KarS § 121 lõike 1 sanktsioonimäära kuni kolme aastani?
- 3) Kas lisada KarS § 121 lõikesse 1 selgesõnaliselt psüühiline (või vaimne) vägivald?
- 4) Kas tunnistada kehtetuks KarS § 121 lõike 2 punkt 2 ja selle asemel täiendada KarS § 58 loetelu?

5) Kas abituse seisundis isikute abita jätmise kohta tuleb luua KarS-i eraldi koosseis? Kui jah, siis millised teod peaksid sellega hõlmatud olema?

6) Kas on põhjendatud luua täiendav alus eluaegse lastega töötamise keelu rakendamiseks isikute suhtes, kes on toime pannud alaealiste või abituse seisundis isikute korduva või süstemaatilise väärkohtlemise?

7) Kui vastus eelmisele küsimusele on jaatav, siis kuidas oleks kõige otstarbekam seaduses sätestada alaealiste või laiemalt hooldusaluste või abituse seisundis olevate isikute korduva või süstemaatilise väärkohtlemise koosseis, millele vastava teo toimepannud isikutele kohaldataks eluaegne lastega töötamise keeld – kas pigem eraldi uue koosseisuna KarS-is või eraldi punktina KarS § 121 lg-s 2?

8) Kas hooletute loomaomanike suhtes tuleb ette näha lisakaristusena loomapidamise keelu kohaldamise võimalus juhtudeks, kui loomapidamisnõuete eiramisega tekitatakse oht isikutele, kahjustatakse nende tervist, vara või põhjustatakse surm? Kui pikk peaks olema lisakaristuse tähtaeg? Kas lisakaristuse kohaldamise õigus tuleb anda lisaks kohtule ka kohtuvälisele menetlejale?

Vastutav ametnikud: Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna kriminaalkoostöö ja õigusloome talituse nõunik Einar Hillep (einar.hillep@justdigi.ee), sama talituse nõunik Anne Kruusement (anne.kruusement@justdigi.ee), arenduse ja kriminaalstatistika talituse juhataja Anna-Liisa Uisk (anna-liisa.uisk@justdigi.ee) ning karistusõiguse- ja menetluse talituse nõunik Tuuli Lepp (tuuli.lepp@justdigi.ee).